

Tallinn

- eller hvor det nu var henne at Dannebrog faldt ned...

af Johnny Grandjean Gøgsig Jakobsen

PDF-version af netartikel udgivet af Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet, som 'Månedens navn', juli 2019: https://navn.ku.dk/maanedens_navn/tallinn/

According to legend, the Kingdom of Denmark received its flag, *Dannebrog*, from God himself during a battle in Estonia on 15 June 1219. The flag fell from the sky at an utmost critical moment and turned the military fortune in favour of the Danes, who hereafter came out victorious in their efforts to conquer and Christianize the pagan Estonians. Whereas contemporary sources confirm the event and outcome of the battle, the story of the God-given flag is only known as an addition in chronicles from the 1520s onwards. The present paper aims not to discuss *whether* the Danish flag actually emerged as told in the national tradition or not, but rather *where* it is said to have taken place – or, to be more precise, what was the name of the place?

Whereas a late medieval tradition places the events in Viljandi (Fellin) in southern Estonia, all later traditions and literature connects the mythical story of the flag to a historical battle around Tallinn on the north coast of Estonia. At this time, i.e. 1219, the present-day capital of Estonia hardly existed. A wooden fortress, probably situated on the hill Tõnismägi, guarded a seasonal marketplace and a small harbour at the estuary of Härjapea River into (the later) Tallinn Bay. The name *Lyndanise* seems to have been attributed to the fortress or the entire marketplace area; its etymology is uncertain, but it may have been something close to “the place with the town”. In Scandinavian and Finnish it developed into *Lindenæs* and *Kesoniemi*, probably pointing to the cape-like character of the prolonged hill-site (of Tõnismägi and Toompea) along the bay.

As soon as the Danes had taken power, they constructed a new fortress on the top of the highest hill-site, Toompea, and a new medieval urban settlement then developed on Toompea as well as below it on its east side. The most common name for this city in the Middle Ages (and long after) was *Reval*, a name also used before the arrival of the Danes. The name most likely refers to the old name of the surrounding region, *Rävåla*, which more or less equals the present-day county of Harjumaa; the original etymology of the regional name is uncertain. The hill name *Toompea* means ‘cathedral hill’ and is an Estonian equivalent to the German name *Domberg*; before the construction of the cathedral in the mid-thirteenth century, the hill may have been called *Härjapea* just like the river.

When Estonia became an independent nation in 1918, the German-sounding name *Reval* for its new capital was replaced with the Estonian name *Tallinna*, soon after revised to *Tallinn*, an Estonian side form of the city name known since 1536. Especially in Danish literature its etymology is traditionally explained as ‘the castle of the Danes’ (Est. *taani-linn*), referring to the castle built on Toompea in 1219-22. An onomastic sound change from *taani-linn* to *tallinn* is, however, not wholly straightforward, and alternative suggestions as *talli-linna* (‘winter town’) or *talulinna* (‘town of houses’) may also be taken into consideration.

Som mange danskere vil vide, ikke mindst i disse jubilæumstider for begivenheden, faldt Dannebrog ned fra himmelen under et slag i Estland den 15. juni 1219. Flaget var en gave fra Gud til kong Valdemar II Sejr af Danmark og ærkebiskop Anders Sunesen af Lund, og det faldt på et tidspunkt da det ellers så sort ud, men med korsflaget vendte slagets gang, så de hedenske estere endte med at blive besejret og kristnet af danskerne. Lad så her være, at ingen af de samtidige kilder til det historiske slag nævner denne opsigtsvækkende begivenhed med ét ord, og at dette danske nationalsagn først er skriftligt overleveret i 1520'erne. Fokus for nærværende lille epos er således ikke *om* Dannebrog faldt ned, men derimod *hvor* det i givet fald skete – eller, rettere, hvad hedder i grunden det sted, hvor denne for dansk nationalitetshistorie så skelsættende hændelse fandt sted?

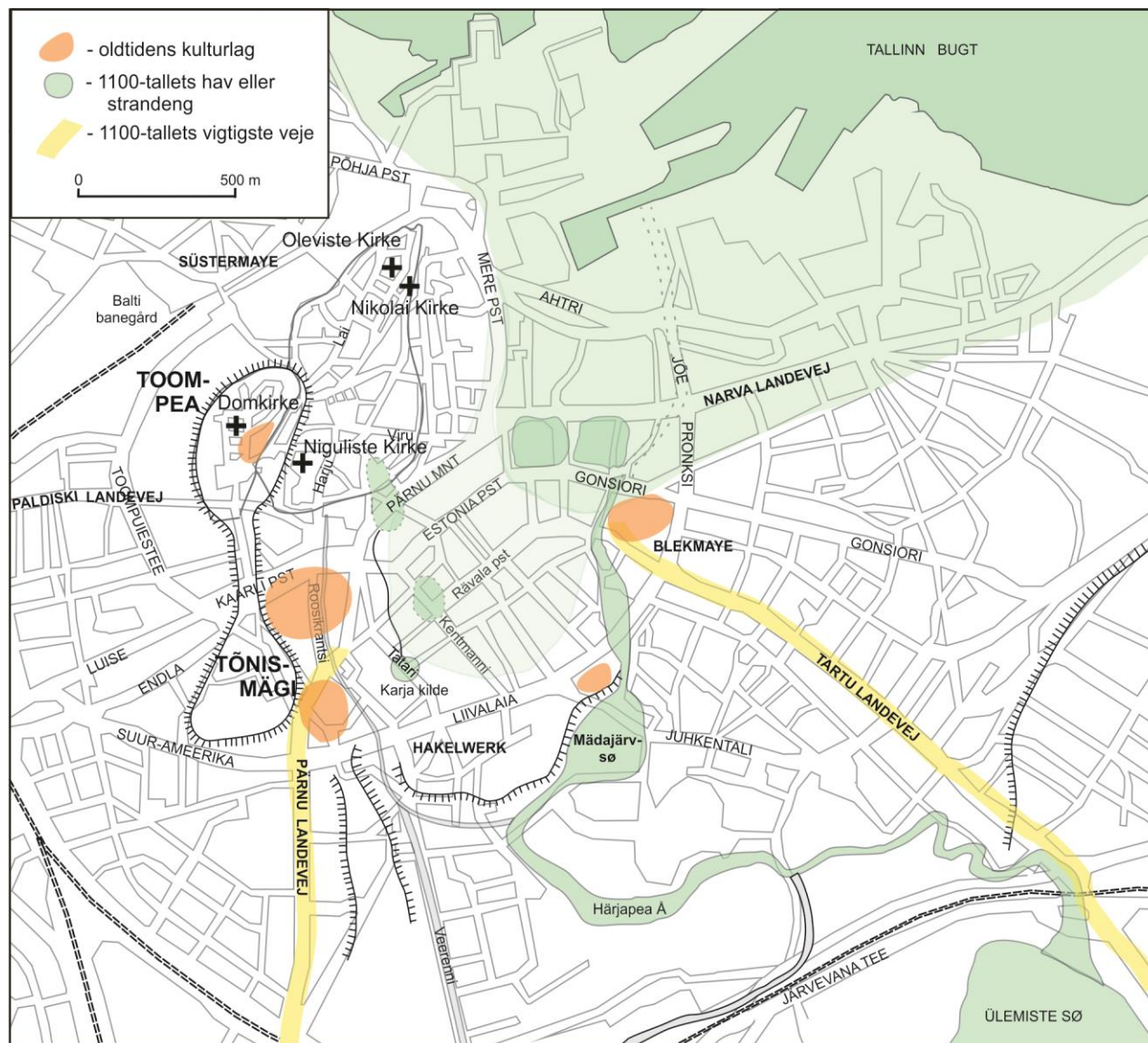
Dannebrogs fald fra himmelen under slaget i Estland den 15. juni 1219. Udsnit af maleri af Christian August Lorentzen, 1809. © Statens Museum for Kunst, København.

Da de to danske historieskrivere Christiern Pedersen og Peder Olsen i 1520'erne begge gengav en ældre beretning om slaget og flaget, foregik begivenheden faktisk allerede i 1208 i forbindelse med et dansk korstog til det sydlige Estland, hvor slaget angiveligt fandt sted i Fellin (Viljandi). Den historisk bevidste og kildekritiske franciskanermunk Peder Olsen noterede dog også, at kildens oplysninger vist måtte være forkerte, og at episoden snarere skulle knyttes til et slag på den estiske

nordkyst i 1219, dér hvor byen Tallinn ligger i dag. Denne korrigerende viden havde munken formodentlig fra den livlandske krønike, som en tysk missionærpræst fra Riga, Henrik af Letland, skrev relativt kort efter det berømte slag, dog uden at nævne noget nedfaldent dansk flag.

Selv hvis vi ser bort fra den måske strengt taget ikke helt sikre episode med Dannebrog, så er det faktisk først inden for de senere år, at historikere og arkæologer begynder at kunne klarlægge den geografiske skueplads for det slag, hvortil beretningen om flaget senere synes knyttet. Det var ikke nogen tilfældighed, at det skete dér, hvor det gjorde. Den danske flåde havde faktisk været i det nordlige Estland tretten år tidligere, og man var derfor udmærket bekendt med, at dette var den bedste naturhavn på den estiske nordkyst, hvor floden Härjapea løber ud i Tallinnbugten, som en oplagt anløbsplads på søvejen fra Østersøen ind gennem Finske Bugt til Novgorod. Umiddelbart vest for flodens udløb lå endda et iøjnefaldende pejlemærke i form af et markant højdedrag, Toompea, hvor stejle skråninger førte op til et ovalt klippeplateau hævet mere end 40 m over det omgivende flade kystmarskland. Nye arkæologiske undersøgelser har godtgjort, at esterne her selv havde anlagt en sæsonmarkedsplads et par hundrede meter syd for den middelalderlige bydannelse. Den estiske borg, som Henrik af Letland omtaler, har snarest ligget på et lidt lavere og mere tilgængeligt højdedrag, Tõnismägi, der dengang lå lidt syd for Toompea, men i dag i vidt omfang er gravet væk. Den store danske flåde har efter alt at dømme lagt til i vigen uden for den ganske lille estiske havn og hærenhederne har slået lejre forskellige steder rundt omkring vigen, dog formentlig med hovedlejren placeret på østsiden af Toompea, og dermed netop dér hvor Tallinns middelalderlige 'lavby' senere anlagdes i løbet af 1200-tallet. Og det er sandsynligvis også just her, at slaget fandt sted om aftenen den 15. juni 1219, da de estiske styrker uventet angreb danskernes lejre. For den lokalgeografiske forståelses skyld kan det være på sin plads at forklare, at den gamle estiske træborg på Tõnismägi formentlig var ubemandet ved danskernes ankomst, og at danskerne i stedet for at overtage denne valgte at opføre en ny borg på toppen af Toompea, der indtil da kan have fungeret som estisk kultsted – og at det i øvrigt måske i virkeligheden netop var dette byggeri, der provokerede de hedenske estere til angrebet. Det var denne nye borg, som ærkebiskop Anders Sunesen fik færdiggjort i de følgende par år, der af krønikeskriveren Henrik fik den latinske betegnelse *castrum Danorum*, 'danskernes borg', hvilket på estisk kan oversættes til *taani-linn* og dermed have ført til navnet *Tallinn*. Sprogligt er denne lydudvikling dog ikke helt problemløs, og der findes da også flere alternative tolkningsforslag til navnet, såsom *talli-linna*, 'vinterbyen'; og *talulinn*, 'husbyen'. Snart efter afløstes den første danske træborg af et større tysk stenborgsbyggeri, som danskerne efterfølgende overtog, og også en domkirke anlagdes i 1220'erne på Toompea – hvilket i øvrigt også er forklaringen på højdedragets navn, der er en estisk oversættelse af det tyske navn *Domberg* (oprindeligt hed klippen formentlig Härjapea, ligesom floden). I midten af 1200-tallet anlagdes efterhånden en ny handelsby neden for Toompea, øst og nordøst for klippen,

der snart helt afløste den gamle estiske bebyggelse ved Tõnismägi, og de to nye bydele dannede tilsammen senmiddelalderens muromkransede høj- og lavby, som vi i dag kender som Tallinn.

Kombineret kort over Tallinn, dels som kystlinjen og gadenettet ser ud i dag, dels som landskabet har set ud i 1100- og 1200-tallet. Floden Härjapea løb ud i en vig af Tallinn Bugt, som dengang gik betydeligt længere ind i landet end nu. Omtrent 1 km vest for floddeltaet lå et markant højdedrag bestående af to sammenhængende bakker, Toompea og Tõnismägi. Den estiske træborg og handelspads Lyndanise, som Henrik af Letland omtaler, har formentlig ligget på Tõnismägi og umiddelbart øst herfor. Danskernes borg blev derimod opført på Toompea, og middelalderbyen Reval/Tallinn opstod i løbet af 1200-tallet umiddelbart øst og nordøst herfor. Kortet gengives med venlig tilladelse af middelalderarkæologen Marika Mägi, og stammer fra hendes netop udgivne kapitel "Fra fortidens havneplads til middelalderens bosættelse" i bogen "Da danskerne fik Dannebrog" (København: Argo, 2019), s. 131-140 (fig. 4.1, s. 132).

Men hvis det nutidige bynavn *Tallinn*, som traditionelt hævdet, qua sin etymologi først kan knyttes til stedet efter opførelsen af den danske borg på Toompea fra årene 1219-1222, hvad hed så stedet inden da – og dermed også på det tidspunkt, da Dannebrog angiveligt faldt ned? Ifølge Henrik af Letland kaldtes stedet *Lyndanise*. Præcis hvad dette navn var knyttet er ikke helt klart, men det har

vel snarest enten været den gamle estiske borg, markedspladsen ved Tõnismägi eller hele landområdet omkring vigen. Betydningen af navnet er yderst usikker. Ét forslag lyder på et oprindeligt estisk *Litmanasen, der kan have betydet noget i retning af 'stedet med byen', mens andre vil koble navnet til en estisk gudinde *Linda*, hvis kultsted måske i så fald kan have været på Toompea. I skandinaviske øren kom navnet til at lyde som *Lindenæs*, mens finnerne nord for bugten kendte stedet som *Kesoniemi*, der begge synes at referere til vigens næslignende karakter med de to sammenhængende højdedrag Toompea og Tõnismägi. Ifølge munken Peder Olsen hed scenen for slaget i 1219 derimod *Reval*, og også andre tidlige kilder fra før 1219 kender til dette navn for stedet, der i øvrigt også efterfølgende blev det almindeligt kendte navn på middelalderstaden ved Toompea. Bynavnet Reval knytter sig uden tvivl til et ældre navn på hele det tilstødende bagland, *Rävala*, omtrent svarende til det nutidige amt Harjumaa. *Reval* forblev i øvrigt det officielle navn på byen indtil 1918, hvor den med Estlands selvstændighed skiftede navn til først *Tallinna* og siden *Tallinn* – en estisk navneform, der faktisk først er skriftligt overleveret så sent som i 1536, men rimeligvis også længe inden da har været brugt af esterne selv. Formen *Tallin*, med kun et /n/, er russisk [*Таллин*], og stammer således fra tiden under Sovjetunionen (1940-1991).

Så konklusionen er vel nærmest, at det er lidt op til den enkelte, om man synes at Dannebrog faldt ned ved Lyndanise, Reval eller Tallinn, der ret beset er tre navne for samme sted. Med mindre man da hører til dem, der mener, at 800-årsjubilæet er fuldkommen forkert placeret i både tid og sted, idet vort flag retteligt faldt ned i Fellin/Viljandi i år 1208...

På vej op ad Toompea i Tallinn møder man dette monument, der angiveligt markerer selve stedet, hvor Dannebrog faldt ned under slaget den 15. juni 1219.